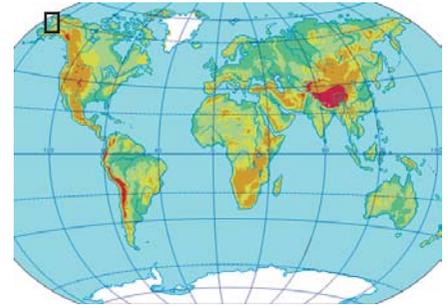

Pomnik narodowy Cape Krusenstern o powierzchni ponad 2600 km² znajduje się w północno-zachodniej części Alaski, nad morzem Czukockim (Zatoka Kotzebue). Pomnik narodowy to przyrodniczy obszar chroniony nie mający polskiego odpowiednika. W amerykańskim systemie parków i rezerwatów jest to obszar, na którym przyroda ożywiona (zwierzęta i rośliny) oraz nieożywiona (woda, gleba, powietrze, skały itp.) są chronione z taką samą mocą, jak w parku narodowym, ale na znacznie mniejszej powierzchni.

Pomnik narodowy Cape Krusenstern na Alasce

Z I E M I A

Drugą ważną cechą pomnika narodowego jest to, że chroni on zazwyczaj tylko jeden, wybrany fragment środowiska naturalnego o dużej wartości przyrodniczej lub kulturowej np. wulkan i jego najbliższe otoczenie, fragment morskiego wybrzeża, rozległe pole kaktusowe, teren wykopalisk archeologicznych itp. Park Cape Krusenstern to w gruncie rzeczy rozległa, pozbawiona drzew nadmorska równina pokryta tundrą, gdzieś urozmaicona niewielkimi wzgórzami oraz lagunami położonymi nad samym brzegiem morza. Laguny to ulubione miejsce wypoczynku ptactwa wodnego. Urwiste brzegi Przylądka Krusenstern oraz występujące tu tzw. wały plażowe (w liczbie 114) są namacalnym świadectwem jak w ciągu ostatnich tysięcy lat zmieniała się linia brzegowa Morza Czukockiego.

Pomnik narodowy Cape Krusenstern został założony głównie w celu ochrony środowiska naturalnego Przylądka Krusenstern oraz prawnego zabezpieczenia dziedzictwa kulturowego Stanów Zjednoczonych, jakim są archeologiczne pozostałości po przodkach współczesnych Alaskańczyków zamieszkujących północno-zachodnie wybrzeże tego stanu już kilka tysięcy lat przed naszą erą.

Eskimosi czy Innuici

Ludźmi zamieszkującymi północno-zachodnią Alaskę są Innuici, zwani powszechnie Eskimosami (pogardliwe słowo „eskimo” wywodzi się z języka sąsiadujących z nimi Indian Algonkinów i znaczy „zjadacz surowego mięsa”), natomiast sami na siebie mówią „inupiaq”, co znaczy po prostu „ludzie”.

Zamieszkują te tereny już od ponad 12 000 lat, a ponieważ należą do plemion rybacko-mysliwskich żyją często jak pół-nomadzi podążając za wędrującymi stadami karibu. Byli i nadal są całkowicie uzależnieni od wędrow-

Morsy wylęgające się na kamienistych plażach rezerwatu (U. S. FWS).

Byk woła piżmowego w zimowej aurze (U. S. FWS).

ki reniferów, od dawien dawna bowiem były one dla nich głównym źródłem pożywienia.

Z wyprawionych skór sporządzali ubrania (kurtkę, spodnie zwane „mukluk” oraz rękawice), a kości wykorzystywali do budowy swoich szałasów. Ścięgna służyły jako nici, z rogu oraz kości wytwarzano igły, płozy do sań, oszczepy do połowu ryb, ręczki do noży, ostrza strzał, skrobaczki do skór oraz śnieżne szufle.

Wody rzek Kobuk oraz Noatak umożliwiały ludziom tundry swobodne podróżowanie pomiędzy wybrzeżem, a wnętrzem Alaski, w ciepłej porze roku wykorzystywali do tego obciążone skórą kajaki (zwane „baidarka”), natomiast zimą, gdy rzeki pokrywała gruba warstwa lodu, podróżowali ciągniętymi przez psy saniami „umiak”. Mieszkańcy Przylądka Krusenstern nie wahali się zapuszczać daleko w głąb lądu, aby – gdy zabrakło im już

mięsa ryb i morskich ssaków (fok, morsów i wielorybów) – zapolować na renifery i woły piżmowe.

Tradycyjny styl życia Inuitów zaczął się zmieniać w roku 1850 wraz z pierwszymi kontaktami z białym przybyszem. Zapoczątkowany przez białych traperów handel skórami zwierząt futerkowych, założenie faktorii handlowych, a następnie szkół i placówek pocztowych wpłynęły na ich odwieczną letnią wędrówkę i zakładanie obozowisk w zimie. W 1908 roku założono pierwszą szkołę misyjną w dzisiejszej wiosce Noatak, po czym Inupiaq zaczęli przyjmować wiarę chrześcijańską.

Kultura szamanów, tabu, duchów oraz ich bogaty język zostały zastąpione zachodnią medycyną, obrzędami, językiem angielskim oraz dobrami kupowanymi w składach handlowych. Obecnie w północno-zachodniej Alasce znajduje się 10 wiosek Indian, z których największa położona ok. 20 km na południe od granic rezerwatu liczy ok. 350 osób. Pomimo tak znaczących zmian, Inupiaq kontynuują tra-

Zapierający dech w piersiach widok Przylądka Newenham (U. S. FWS).

Inuitów

dycyjny styl życia, który jest dla nich sensem istnienia. Tak jak ich przodkowie zimą i wiosną polują na foki i wieloryby, latem łowią ryby (głównie łososie) i zbierają jagody natomiast jesienią tropią renifery. Mają zagwarantowane do tego prawo, pomimo że ziemia na której żyją należy obecnie do systemu ochrony przyrody Stanów Zjednoczonych.

Fauna Przylądka Krusenstern

Przylądek Krusenstern to nie tylko historia ludzi zasiedlających Alaskę, ale przede wszystkim dzika i nieskażona cywilizacją przyroda.

Najpopularniejszym ssakiem w parku jest karibu, czyli renifer amerykański od niepa-

miętnych już czasów zamieszkujący praktycznie całą Alaskę (oprócz jej południowo-wschodniego krańca). Od liczebności jego stad, która potrafi ulegać bardzo dużym zmianom, zależy byt nie tylko ludzi ale większości gatunków drapieżnych występujących w tej części Alaski. Przykładem niech będzie to, że w latach 70. XX wieku liczebność stada zamieszkującego północno-zachodnią Alaskę wynosiła ok. 75 000 sztuk, natomiast dzisiaj stado liczy sobie ponad 500 000 reniferów!

Innym charakterystycznym zwierzęciem północno-zachodniej Alaski jest wół piżmowy. Woły piżmowe przywędrowały na Alaskę lądowym pomostem Beringa z terenów tundry środkowej Syberii. W przeciwieństwie

do innych zwierząt, które, gdy zbliża się zima albo zapadają w stan hibernacji (np. świstaki i niedźwiedzie), albo migrują na południe (ptaki wędrowne, karibu), woły piżmowe utrzymują swoją aktywność przez cały rok. Są bardzo dobrze przystosowane do życia w surowym i wymagającym środowisku Arktyki, gdyż ich mocne ciała pokryte są kilkuwarstwowym, grubym futrem świetnie izolującym je od chłódów.

Tajemnica egzystencji w tak trudnych warunkach polega na maksymalnym oszczędzaniu energii, nawet sposób zachowania wołów piżmowych w obliczu zagrożenia jest tego najlepszym przykładem. Gdy zostaną zaatakowane przez drapieżniki formują obronne koło kierując się głowami zakończonymi masywnymi rogami w kierunku napastników, tworząc w ten sposób barierę praktycznie nie do przejścia. Taki system obrony pozwala wołom na ochronę swojego bezpieczeństwa na miejscu, bez konieczności ucieczki i wynikającej z niej straty energii.

Pośród innych ssaków zamieszkujących park wymienić można takie gatunki jak: niedźwiedź polarny, niedźwiedź grizzly, wilk, lis rudy, ryś i rosomak. Wybrzeże Przylądka Krusenstern zamieszkują również fok, morsy i wieloryby, natomiast przybrzeżne laguny to raj wędrownego ptactwa wodnego. Spotkać tu można takie gatunki jak: orzeł złoty, żuraw morenowy, nur arktyczny, siewka szara, edredon pospolity, rybitwa arktyczna czy białorytka północna.

SEBASTIAN BIELAK

Zdjęcia zostały udostępnione dzięki uprzejmości United States Fish and Wildlife Service.

Szybująca mewa (U. S. FWS).